

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

duben 2019

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

konec měsíce března bývá v kruzích lidí aktivně se podílejících na ochraně přírody obdobím poměrně hektickým. Jedná se o dny, kdy končí tzv. období vegetačního klidu. O jedincích snažících se na poslední chvíli dokončit „úklid“ přírody odstraňováním „přebytečných“ keřových porostů nebo lidí tlačících na urychlení legislativního procesu povolování kácení dřevin jsme se již v minulosti v úvodníku i mimo něj několikrát zmiňovali. Ani letošek není v tomto ohledu výjimkou, i když ze subjektivního pohledu jsem neslyšel onen nepřijemný zvuk motorové pily tak často.

Z obsahu tohoto čísla:

Úspěšná sezóna podpory zpěvného.....	2
Bezinka v provozu.....	2
Falešné naděje milovníků jadra.....	3
Vyjádření spolku Šumava domovem.....	4
Ani zima nepomohla.....	5
Pozdrav MOPíků z Vísek u Vacova.....	5
V revíru lesníka Petra Wohllebena.....	6
Pavouk zářednice Mildeova blízko nás	7
Hurá na výlet s Enviroskopem - 21.....	8
Večer s dokumentem - 62. díl.....	8
Pozvánky - duben 2019.....	11
Voda a krajina.....	12
Dubnové přeháňky Jirky Wagnera.....	13
Smím?.....	13
Zahrádky a okna našich prababiček.....	14
Cesta domů.....	14
Fotominifejeton - O očích jara.....	15
Jedlý Kompost - Velikonoce.....	15

Poměrně brzké jaro vyhnalo na svou každoroční pouť za rozmnožováním obojživelníky již několik málo dnů po stavbě migračních bariér. Nepřinášíme zatím žádná konkrétní čísla. Letošní tah a související transfer na několika místech nebyl v době před vydáním čísla ještě zdaleka u konce. Potvrzuje nám však trend posledních let. Postupné snižování celkové početnosti populací a kvůli výrazným meteorologickým výkyvům i časté několikadenní přerušování tahu a jeho opětovné rozbíhání.

Foto Břetislav Kocek

Dost možná budou obojživelníci jednou z těch skupin živočichů, na které se postupující klimatická změna negativně projeví nejdříve.

Potěšující zprávou je opět značné množství dobrovolníků, jež se rozhodli nějakou formou pomoci. Podobným způsobem i všudypřítomné zprávy o nepříznivém vývoji stavu životního prostředí ponoukají k aktivitám nejrůznějšího druhu, šíření informací nejen prostřednictvím sociálních sítí a vzniku nových iniciativ a akcí v terénu. Moc rádi o těchto počinech zpravujeme a stáváme se jakýmsi informačním uzlem nebo rozcestníkem.

Přejeme příjemné jaro, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Úspěšná sezóna podpory zpěvného ptactva

Jestli jste pravidelnými čtenáři našeho časopisu, určitě už jste zaznamenali mnohé drobnější zprávy o činnostech a akcích na podporu zpěvného ptactva na území města Strakonice. Jelikož jsme se této oblasti v letošní zimě pověnovali o něco více a systematictěji, přináším na tomto místě shrnutí a jakýsi přehled, který může být i východiskem pro roky budoucí.

Pokud označuji tuto sezónu za úspěšnou, mám na mysli spíše dílčí výsledky a počiny v rámci našeho nevelkého "ošetřovaného" území. Dlouhodobé trendy vývoje početností některých ptačích populací (zejména vázaných na zemědělskou krajinu) nejsou nikterak povzbudivé. Na alespoň rámcovou analýzu ptačích společenstev v našich městech byl zaměřen letošní první ročník kampaně - celonárodního sčítání ptáků na krmítkách - o které reportoval Ing. Vilém Hrdlička v [tomto článku](#). Akce by mohla poskytnout zajímavé a užitečné údaje, pokud by se udržela nebo rozšířila i v následujících letech.

Po vzoru poučky "mysli globálně, jednej lokálně" jsme se v rámci ČSOP Strakonice pokusili o rozšíření zejména hnízdní a pro ni nepostradatelné potravní nabídky. Sebrali jsme všechen materiální a lidský potenciál a vydali se do ulic města. Statistické údaje našeho snažení s informacemi o obsazenosti stávajících budek a umístěním budek nových najdete pod [tímto odkazem](#).

K 42 starším budkám přibýlo tuto zimu 31 budek zcela nových - získaných prostřednictvím grantu ČSOP Ochrana biodiverzity. 13 ks v areálu nemocnice, 6 ks v západní části Rennerových sadů, 9 ks u Mlýnského náhonu na Ostrově a poslední 3 budky byly na konci února nainstalovány na zkoušku v parčíku u soudu. Několik málo budek ve špatném stavu bylo sundáno a pár bylo po vyčištění ještě ponecháno na další sezónu.

V měsících lednu a únoru probíhalo paralelně s instalací nových budek několik zásahů zaměřených na čištění těch stávajících a mapování jejich nájemníků. Potěšující zprávou je údaj o absolutní obsazenosti nabídnutých budek. V sezóně 2018/19 dosáhla téměř 90 %. Což je nejenom více než příjemné číslo, ale rovněž posvěcuje naši snahu o rozšíření nabídky. S mírnou převahou letos zvítězili vrabci před sýkorami, ve třech případech byla budka během sezóny obsazena oběma druhy a jedenkrát bylo zaznamenáno hnízdní brhlíka, špačka a sršní.

Jelikož je hnízdní ptáků nepřímo závislé na potravní nabídce, pokusili jsme se zlepšit i tento předpoklad. Jak už jsme uváděli v jednom z předchozích článků, v nemocnici byla pravidelně doplňována ve spolupráci s Dětským centrem tři nově instalovaná krmítka. Sypáno bylo i do velkého krmítka u soudu (to bude v letošním roce vyžadovat rekonstrukci) a v plánu pro příští zimu je instalace podobného krmného místa i v Rennerových sadech.

Na závěr se sluší poděkovat všem, kdo se v uplynulé sezóně do ochrany ptactva zapojili - účastí na námi pořádaných zásazích, příkrmováním, instalací a čištěním budek. Krom těchto činností může během roku přispět v této oblasti každý z nás ve svém blízkém okolí - výsadbou a ochranou ("jedlých") keřů, zachováním starých doupných stromů nebo jejich torz s dutinami pro hnízdní. -jj-

Foto -vh-

Bezinka v provozu

Dne 21. 3. 2019 jsme poprvé otevřeli dveře bezobalového obchodu. Nachází se na adrese Nábřeží Otavy 328 a více informací je k dispozici v minulém čísle Kompostu (viz [zde](#)), na Fb [Bezinka obchod bez obalu](#) či www.bezobo.cz.

Foto Lucie Kolaříková

První ohlasy byly velmi dobré. Líbil se dětský koutek, koutek odpočinku, prodávalo se jak do vlastních přinesených nádob a obalů, tak do „erárních“. Sortiment nabízíme jak v konvenční kvalitě, tak v kvalitě z ekologického zemědělství. Zakoupit můžete koření, těstoviny různých druhů, luštěniny, obiloviny, mouky, ochucovadla, kaše, müsli, různé ovesné a ovocné tyčinky, bonbony a lízátko, ořechy, ovoce, mouky, kávu (kterou lze rovnou i umlít), marmelády, čokolády.

K dispozici je i přírodní kosmetika Na-

turinka, Candy Soap, stáčí se ekodrogerie značky Sonett a k dispozici jsou i suroviny k přípravě vlastního pracího prášku. Sortiment budeme stále rozšiřovat a plánujeme závoz čerstvé zeleniny i pečiva. A až pořídíme chladničku a mlýnek na mouku, najdete toho u nás zas o trochu víc.

Privítáme samozřejmě i tipy od vás, ať už teď v začátcích, nebo i kdykoliv později.

Lucie Kolaříková

Překopávky

Falešné naděje milovníků jádra

V posledních měsících může každého, kdo by jen letmo sleduje informace o budoucnosti jaderné energetiky v tuzemsku, zmást množství někdy protichůdných informací. A v těch, kteří věří, že nic než nové reaktory elektrinu do jejich zásuvek nezajistí, poslední zprávy musely vyvolat naděje, že se přeci jen dočkají spásy. Jak to tedy je?

Minulý ministr průmyslu a obchodu Tomáš Hüner s překvapením zjistil, že přes několikaletou práci vládního výboru pro jadernou energetiku a spousty slov, které padly, nikdo nezpracoval ekonomické analýzy. Nejde jen o vysoké investiční náklady ve stamiliardách korun na jeden reaktor, což z projektu dělá vůbec nejnáročnější stavbu v českých dějinách s dopadem na hodnotu polostátního ČEZu a možnosti dividend, které posílá nejen do státního rozpočtu. Klíčové budou také podpůrné státní finanční mechanismy, protože elektřina z nových jaderných reaktorů se stala zoufale nekonkurenceschopnou. A tato veřejná podpora může jít se svými dopady na peněženky spotřebitelů nebo daňových poplatníků, případně na obojí v průběhu let do bilionů korun. Tedy vysoce převyšovat dnes tolik kritizovanou podporu pro obnovitelné zdroje energie.

Klíčové ekonomické údaje o protežovaném projektu nových reaktorů chybějí dodnes a usnesení vlády, podle něhož měly být na jejím stole podrobné analýzy nejpozději v průběhu podzimu loňského roku, bylo v tichosti zapomenuto. Namísto diskuse nad fakty se premiér Andrej Babiš a ministryně průmyslu a obchodu Marta Nováková začali vyslovovat tu pro prodloužení provozu stávajících čtyř reaktorů v Dukovanech přes padesát let (!), o pár dní později zase pro stavbu nových bloků, která má být dle nich „efektivní a návratná“. Jaderní lobbisté za nové reaktory z toho začali upadat do depresí a dokonce plánovat demonstraci před úřadem vlády.

Novou naději jim přinesla únorová změna ve vedení vládního výboru, když se novým vládním zmocněncem pro jadernou energetiku stal Jaroslav Míl, výbor přešel z MPO přímo pod premiéra, a aby se namočili všichni, dostali v něm své místo i zástupci všech parlamentních stran. Orgán pak dostal nové jméno - Stálý výbor pro výstavbu nových jaderných zdrojů v ČR. A hlavně začal být prezentován plán, jak odblokovat dlouhé přešlapování. Totiž, že by ještě letos měla být uzavřena rámcová smlouva mezi státem a ČEZem, v níž bude vláda tenhle nejistý atomový podnik garantovat. Uzavřena by měla být i druhá již konkrétnější smlouva, ale jen na první období do cca 2025. Během něj má probíhat příprava projektu dvou reaktorů v Dukovanech, povolování, vyjednávání výjimek s Evropskou komisí a někdy od roku 2020 je v plánu i tendr na dodavatele. Investorem by měl být ČEZ, respektive jeho dceřinná společnost, a stát se má smluvně zaručit, že kdyby se příprava během tohoto přípravného období zadrhla, tak vynaložené miliardy ČEZu zaplatí tím, že projekt odkoupí. Takto by mělo dojít k ochraně před žalobami ostatních akcionářů, kterým se znehodnotí majetek. Realita může být jiná.

Foto -jj-

Podstatnou slabinou plánu je, že klíčové rozhodnutí, kdo a jak bude ČEZu garantovat vlastní investici, odkládá na později, minimálně na příští vládu. A její premiér stejně bude muset předstoupit před voliče a přiznat: „Občane, máš rád jaderné elektrárny? Tak zaplať.“ Sami zástupci menšinových akcionářů již nyní dávají najevo, že pro ně nastíněné řešení negarantuje vůbec nic.

Brzy se pak v plném světle ukáže i další problém. Geopolitický. V Dukovanech nemohou být postaveny nové bloky větší než 1200 MW kvůli omezené dostupnosti vody pro chlazení. Už v loňském suchém létě zůstávalo v korytě řeky méně vody, než kolik jí vypařily dukovanské věže. Sice existuje šest teoretických uchazečů o dodávky,

ale třebaš korejská KHNP nebo japonsko-francouzská ATMEA takto malé bloky nemají jinak, než na papíře, francouzské reaktory EPR jsou mimo debatu a nad skutečným zájmem kanadského Westinghousu se vznáší pochybnosti. Zbývá tedy ruský Rosatom a čínská CGN. Jediné štěstí, že loňský nápad připravit návrh mezivládní smlouvy, jakou uzavřel Orbán s Putinem pro stavbu nových bloků v Paksi, byl po zjištění, do jakého vazalství se Maďarsko tímto krokem dostalo, odložen.

Aby se debata o jaderné energetice nevedla na základě dojmů, víry nebo lobbistických tlaků, je potřeba vnést do celého rozhodování transparentnost. Rozhodně znepokojující je úplné utajování práce vládního výboru, uzavírání jednání poslancského hospodářského výboru před veřejností vždy, když mají jednat o nových reaktorech, a vůbec málo zveřejněných konkrétních informací. Pak by se vidělo, zda by stavba nových atomových reaktorů v Dukovanech mohla být ekonomicky efektivní a dokonce návratná, jak tvrdí Andrej Babiš. Velice o tom pochybuji. Jde o jedny z nejdražších zdrojů elektřiny vůbec a pohled na projekty nových reaktorů nejen v Evropě ukazuje navíc ohromné prodražování projektů a neschopnost dokončit je v dohodnutých termínech.

Naprostá orientace na jádro v české realitě ve svém důsledku znamená, že roste spotřeba energie, neplníme evropské závazky v energetické efektivitě, zpoždění jsme nabrali v plnění plánů na rozvoj chytrých sítí, stagnujeme v rozvoji obnovitelných zdrojů a jejich jen kosmetický růst plánujeme i pro další desetiletí. Je potřeba otočit kormidlem a začít urychleně pracovat na moderní energetické koncepci České republiky, která zohlední rychlý vývoj technologií, proměňujících se trhů i potřebu urychleně snížit emise skleníkových plynů. Ta stávající změněné situaci, potřebám udržení životního prostředí pro život a posílení energetické bezpečnosti České republiky již neodpovídá.

Edvard Sequens, energetický konzultant Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Vyjádření spolku Šumava domovem k připravované zonaci NP Šumava

Šumava - coby obyvatelé Šumavy vnímáme Národní park Šumava jako zdroj příležitostí i pilíř své identity. Jako dobrý sedlák přemýšlí, jak své zemědělské plochy uchovat bohaté a plodné pro své pravnuky, tak je i pro nás ve strategii NP hlavním měřítkem rozsáhlý, stabilní ekosystém, ve kterém sama příroda dává řád i vzhled – neboť to a nikoli luxusní servis turistům či objem vytěženého dřeva činí ze Šumavy unikát.

S nadějí jsme očekávali návrh zonace, který přinese rozsáhlé a scelené přírodní zóny, což je celosvětový úzus národních parků. Návrh však tuto změnu přináší jen velmi váhavě, rozsah bezzásahových, tedy přírodních zón zůstává víceméně nezměněn a jejich rozšíření se nezávazně odkládá. Dostupná aktuální data získaná v terénu a zpracovaná předními českými přírodovědci přitom prokazují, že již nyní je možné přírodu ponechat svému vlastnímu životu na více jak polovině území parku.

Foto -jj-

poradit i s větším škůdcem, než je lýkožrout, totiž s činností lidskou. Obnova přírody, jak na Šumavě vidno, funguje, teď by bylo dobré ještě obnovit lidskou důvěru v ni.

Věříme, že tento požadavek vědecké obce i nás běžných obyvatel a návštěvníků Šumavy bude vyslyšen a podaří se šumavské přírodě prosadit důstojný prostor. **Za spolek Šumava domovem, z. s. Ing. Jiří Včelák, předseda**

S vyjádřením souhlasí a navrhované změny strategie podporuje 25 dalších šumavských organizací. Mezi nimi jsou například ČSOP Rejštejn, Šumava Ne Na Prodej, Klub ochrany dravců a sov, KC prostor Sušické Charity či místní skauti a další.

Ani zima nepomohla

Celou zimu panovala spokojenost nad dostatkem sněhu hlavně na horách. Což o to, lyžařský byznys si zimu pochvaloval, vleký jezdily o sto šest – ale jaká byla zima z pohledu hydrologického? Pomohla nějak dlouhodobému suchu? Ani moc ne.

Je pravdou, že letošní zima byla srážkově nadprůměrná (údaje z Horažďovic): prosinec 64 mm, leden 41 mm, únor 42 mm, celkem tedy 147 mm, což je asi 160 % dlouhodobějšího normálu. V absolutních číslech už to ale zas takový sukces není: je to asi 56 mm srážek navíc. Řekněme jedna pořádná letní bouřka. Krom toho byla zase zima teplá, její průměrná teplota (prosinec - únor) byla 1,1 °C, což je cca 2 °C nad dlouhodobým normálem. Letošní zimu jsme zaznamenali vlastně jen dva vydatné příděly srážek: před Vánoci, 23. 12. vydatně zapršelo, 26 mm, a pak ve dnech 2. - 3. 2. napadalo přes 20 cm sněhu, což bylo i s předchozím deštěm celkem 32 mm. Dohromady je to vlastně to, co měla letošní zima navíc. Když už byla řeč o tom sněhu na horách: zaplaťpánbu za něj, ale je třeba si uvědomit, že hory zaujímají jen relativně malou část území ČR. Snad tento sníh na čas pomůže pramenům řek, ale nikoli polím: těm je třeba sněhu i v nížinách.

Jak se tedy zima projevila v pootavské přírodě? Díky malému zimnímu odparu, který se pohybuje za celou dobu kolem 20 mm, většina srážek zůstala v zemi. Čímž se nasýtila aspoň ornice. Bohužel na průnik vody do nižších vrstev (spodní voda) už toho moc nezbylo. Dosvědčuje to i pramen u Sv. Anny u Horažďovic: z velmi nízkých zimních hodnot vydatnosti kolem 0,8 l/s, se po té, co v půli února sníh roztál, zvedla vydatnost až na 1,3 l/s. Následně však začal už pomalý pokles, v půli března na 1,2 l/s. Pro srovnání: před nástupem sucha míval touto dobou tento pramen kolem 3,5 l/s. Takže je to asi tak třetina dřívější vydatnosti. Což ukazuje na stále alarmující nedostatek podzemních vod, přičemž na řadě míst ČR (severozápad a jihovýchod Čech, jižní Morava) je situace ještě horší než v Pootaví. Nyní tedy bude hodně záležet na tom, zda přijdou vydatnější jarní deště. Pokud ne, vzrůstající jarní teploty budou zem vysušovat (zvýšený výpar) a dlouhodobé sucho se bude dále prohlubovat. **Jiří Wagner**

*Po celou zimu bylo v Otavě vody jen tak, tak.
Foto Jiří Wagner*

Pozdrav od MOPíků z Vísek u Vacova

Už nějakou dobu mě provází myšlenka, že by se z jedné naší louky ve Vískách dalo postupem času vytvořit něco mezi přírodní zahradou, dětským přírodním hřištěm, místem pro setkávání a pro pobývání venku. Od doby, kdy jsme se rozhodli jít cestou domácího vzdělávání našeho staršího syna, seznámili jsme se s několika podobně založenými rodinami a naše chuť podnikat něco zajímavého a užitečného se tím ještě posílila. Čím dál tím více pozorujeme, že některé způsoby, které jsou

Foto Vladka Blahoutová

pro většinu lidí běžné, jsou pro nás někdy až nepřijatelné, a tak proč přihlašovat děti do některé z běžných organizací, když by bylo možné založit si oddíl vlastní? Dříve jsme po několik měsíců dojížděli do Strakonice na schůzky spolku MOPíků (Ledňáčků) při Šmidingerově knihovně a ČSOP, kde se nám líbilo, ale cesta je to hodně daleká a spojení veřejnou dopravou nemožné. Teď, kdy děti povyroستly, bychom chtěli pokračovat podobným způsobem, ale přímo ve Vískách, s novými kamarády z okolí. Na podzim jsme se tedy dohodli zahájit společnou činnost a jako první akci jsme vybrali symbolicky sázení lípy při příležitosti stoletého výročí naší republiky. Sešla se nás tehdy početná společnost, při závěrečném posezení jsme probrali ještě poslední detaily, brzy nato jsme předali strakonické Základní organizaci Českého svazu ochránců přírody naše přihlášky a od té doby jsme taková odloučená skupinka patří k MOPíkům. Zkratka MOP znamená Mladý ochránce přírody, je to celostátní organizace a členství v ní jednak přináší některé výhody, jednak tím podporujeme dobrou věc. Počítáme s tím, že kromě aktivit ve Vískách budeme mít i některé společné se Strakoňáky, a navíc se můžeme vídat i při výletech pořádaných pobočkou ŠK Za Parkem a při dalších podobných příležitostech. Bude-li to možné, přiložíme ruce k dílu také při dobrovolnických pracích. V říjnu 2018 jsme si to vyzkoušeli při společném sázení stromů v Zahorčicích (více si o tom můžete přečíst v [Kompostu č. 12/2018](#) v článku Martina Chvosty) a moc se nám to líbilo.

Teď na začátku jara hodně pracujeme na našich zahradách v permakulturním stylu. Máme v plánu při našich procházkách sbírat odpadky, vynést Morenu a připravovat se na Velikonoce. Těšila by nás také péče o nějakou studánku. Se strakonickou skupinou jsme pravidelně čistili Skleněnkou na Podskalí u řeky Otavy a pak jsme k ní často při schůzkách zacházeli. V našem okolí jsme si vyhlédli pramínek v lese, kterému by vyčištění také prospělo. Dala by se nad ním udělat i stříška. Jiné místo, kde vyvěrá voda a teče do louky, vzniklo zřejmě poničením meliorace. Chtěli bychom se domluvit s majitelem pozemku a upravit to i zde.

Ke studánce jsme se vypravili také 22. 3., abychom si připomněli Světový den vody. V příjemném jarním odpoledni jsme se sešli v počtu 7 dětí (od 8 měsíců do 8 let), 2 maminek a jednoho psa. Překonali jsme prudké stoupání do kopce a odměnou nám byl krásný výhled na Strašice. Po dalším stoupání lesem jsme stanuli u studánky sv. Jana Křtitele, nad kterou je postavena kaplička. Pramen je vydatný, i v loňském suchém létě bylo vody dostatek. K této studánce se váže pověst o záračném uzdravení slepých očí jedné mladé šlechtičny.

Když se děti posilnily, pověděla jsem jim, proč byl Světový den vody vyhlášen. Důvodem je to, že na světě více než miliarda lidí nemá dostatek vody k pití a tito lidé jsou tak přímo ohroženi na zdraví i životě. V rozvojových zemích ženy a děti stráví sháněním vody podstatnou část dne.

Také jsem přečetla příběh osmnáctileté Rachel z vesnice Inoneiwa v Tanzanii, který jsem našla na internetu: „Každý den musím stát ve frontě na vodu minimálně 3 hodiny pod horkým sluncem. V suchém období je to i 6 hodin. Další zdroj je velmi daleko. Zkousím naplnit čtyři nádoby na vodu, které používáme na pití, vaření i v domácnosti. Kvůli kvalitě vody míváme žaludeční potíže.“

Řekla jsem dětem, jaká je to vzácnost, mít takovou krásnou studánku s čistou, pitnou vodou, a že by si měly vody vážit. V potůčku, který vzniká pod studánkou, jsme objevili černé fleky, jako od sazí. Hemžilo se to. Byla to kolonie chvostokoků, nejspíš „sněžné blechy“. Pozorovali jsme je i v kelímkové lupě a byla to podivná!

Cestou zpátky kluci vlezli na posed a zjistili, že je tam ptáček a nemůže se dostat ven. Vylezla jsem tam za nimi a našla v rohu schovanou sýkorku. Vyletěla z úkrytu, chvílku poletovala kolem okýnek a nakonec otevřeným poklopem v podlaze frnkla ven. A my jsme už taky vyrazili k domovu. Z kopce se nám to taky dobře „letělo“.

Foto -vh-

Vladka Blahoutová

V revíru lesníka Petera Wohllebena

V dokumentu "Inteligentní stromy" (viz str. 8) se hodně mluví o spolupráci dřevin a hub, o životě pod zemí a o hospodaření s živinami a s vodou. Pan Peter Wohlleben to vše může dobře pozorovat ve svém revíru Hümmel (necelých 100 km jihovýchodně od Cách v německé spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko), kde převažují listnáče, především buky, a odkud pocházejí zkušenosti zapsané v bestselleru "Tajný život stromů. Co cítí a jak komunikují. Objevování fascinujícího světa" (2016, blíže o knize viz např. [zde](#)).

"... Všechny souvislosti ještě zdaleka nebyly prozkoumány, víme však, že s rozšířením spektra druhů kráčí ruku v ruce i stabilizace lesního ekosystému. Čím více druhů se v lese zdržuje, tím méně se může jeden rozmáhat na účet druhého, protože se hned objeví protihráč. Už svou pouhou přítomností celku prospívají i uhynulí jedinci..."

Foto -ah-

Píše se zde o rozkladu všeho, co ze stromů opadá, o významu mrtvého dřeva, o spolupráci nepřeborného množství drobných i větších organismů, které se na koloběhu živin podílejí, o lesním vodním hospodářství... a v souvislosti s tím o tom, jak toto vše dobře funguje v přirozených lesích, na rozdíl od těch pěstovaných. Listnatá a smíšená stromová společenství v okolí Hümmelu patří k lesům přírodě blízkým, kde se drží voda, základ všeho, a kde kvalita půdy umožňuje stromům dobře prospívat.

"... Stromy se starají, aby dešťové kapky nedopadaly na zem příliš tvrdě. Kyprá zemi na vodu kompletně vsává... Když je zem nasycena a zásobníky pro stromy plné, nadbytečná vlhkost pomalu prosakuje do stále hlubších vrstev..."

Podíváme-li se do koruny buku, vidíme, jak jeho větve vztažené šikmo k obloze sbírají za deště vláhu a přivádějí ji ke kmeni a ke kořenům, a to nejen svým, ale například i jedlovým, které se, jak píše Peter Wohlleben, "vychytrale míchají mezi buky". Naproti tomu

smrky mají koruny přizpůsobené chladnému prostředí, které je pro ně příznivé, a kde není o vodu nouze. Mohou si tedy dovolit koruny ve tvaru deštníku, což je výhodné v případě sněhové nadílky (skloněné větve se ještě více přiblíží ke kmeni, a tím pádem se tak snadno nepolámou), ale neprospívá to smrkům vysazovaným jakožto zdroj dřeva v teplejších a sušších končinách. Srážky zachycené na větvích a jehličí se odpaří (uvádí se, že celá třetina srážek se tak vrací do ovzduší), kdežto ke kořenům se mnoho vody nedostane. V případě listnatých stromů se místo třetiny srážek odpaří jen 15 %. Další vlastností listnatých lesů je to, že v zimě propouštějí mezi svými holými větvemi vzácné sluneční teplo, na jaře naopak díky listí dopřejí tekoucí vodě stín. Na podzim a v zimě je listí opět opadané a potoky tak snadno nepromrzají. V přirozeném lese se smrky drží od potoků dál (nechtějí si "máčet nohy"), ale ve vysázeném někdy tvoří temná studená údolí, kde se potoční voda po jaru jen velmi pomalu otepluje a pro spoustu organismů je kvůli tomu nevhodným prostředím.

Ještě i po své smrti prospívá strom okolnímu prostředí tím, že se voda drží v jeho tlejícím dřevě. A padne-li do potůčku, pak jej svým tělem přehradí a vznikne tůňka. Zde se usazují naplavené částičky, a protože průtok vody je zpomalený, bakterie mají více času na odbourání škodlivin. Vidíme-li na takovém místě po prudkém dešti pěnu, není to příznak znečištění, ale je to naopak jev žádoucí. Jde o huminové kyseliny vznikající rozkladem listí a mrtvého dřeva - a ty jsou pro ekosystém nanejvýš cenné. Vyskytuje-li se v krajině velký (až 30 kg těžký) a velmi výkonný hlodavec bobr, brzdí se jeho hrázemi odtok z lesa natolik, že jsou zvlhčeny rozsáhlé oblasti. Ne všude v krajině je možné nechat tak podstatným proměnám volný průběh, ale někde ano a bobr je pak velmi vítán. Například revitalizaci šumavských rašelinišť (jak nám potvrdila při únorových Zelených otaznících RNDr. I. Bufková) pomoc bobrů vysloveně prospívá a počítá se s ní.

Peter Wohlleben na základě svých celoživotních zkušeností dokládá, že les si sám pro sebe vytváří dobré podmínky: "... V extrémně horký srpnový den, který vyhnal teploměr na 37 stupňů Celsia, byla půda listnatého lesa až o 10 stupňů chladnější než u jehličnanů vzdálených jen několik kilometrů... Čím

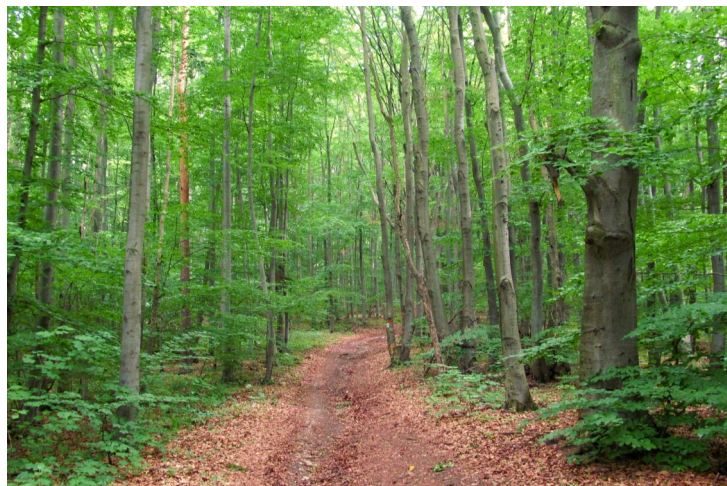

Foto -jj-

větším množstvím živého i mrtvého dřeva les disponuje, tím silnější je humusová vrstva půdy a tím víc vody se v celkové hmotě shromáždí. Odpařování má za následek chlad, který zase způsobí, že se neodpařuje tolik..."

Působivý je příběh malého lesíka v blízkosti Bambergu, kde je suchá půda, chudá na živiny. Zdálo se, že nic než borovice tam nepřežije, ale byly vysázeny tu a tam i buky, aby jejich listí aspoň zčásti neutralizovalo kyselé jehličí. Buky své spadlé listí proměnily v humus, který pohlcovává vodu. A to ještě nebylo všechno: "... Navíc se vzduch v tomto lesíku pozvolna stával čím dál tím vlhčím, protože listy vzhůru se prodírajících stromků brzdily vítr mezi kmeny borovic a omezovaly vzduch v pohybu. Tím pádem se odpařovalo méně vody. Buky viditelně prosperovaly a jednoho dne borovicím začaly doslova přerůstat přes hlavu. Půda a mikroklima se mezitím změnila tak, že pro listnaté stromy nastaly mnohem lepší podmínky než pro skromné jehličnany. Skutečně hezký příklad toho, co všechno stromy dokáží změnit. Lesníci dokonce říkávají, že si les vytváří svoje ideální stanoviště sám..." Zní to, myslím, logicky. Přírodní jevy probíhají tak, aby se vše pokud možno plynule doplňovalo a vyvažovalo. To jen lidé dospěli k sobeckému čerpání zdrojů, aniž by se příliš starali o jejich náhradu. Zeleň takto "neuvažuje". To, co k životu potřebuje, aktivně a trvale pomáhá vytvářet. Tedy, pokud jí v tom nebráníme.

Není v našich možnostech ustoupit ze scény a dát přírodě úplnou volnost. Na druhou stranu, nebrat na ni takřka žádný ohled, to je opačný extrém a zároveň i obrovský hazard. Myslím, že právě ona je naší moudrou učitelkou a máme nejvyšší čas k tomu, abychom ji začali co možná nejvíce napodobovat. Všude a ve všem, kde to ještě aspoň trochu jde. -ah-

Pavouk zářednice Mildeova blízko nás

Tímto článkem bych chtěla navázat na příspěvky pana Ing. Viléma Hrdličky o pavoucích v lidských sídlech: třesavce obrovské

(v [Kompostu č. 1/14](#)) a snovačce domácí (v [Kompostu č. 2/15](#)). Možná jste už slyšeli o zářednici jedovaté (*Cheiracanthium puncturium*), která se pomalu šíří z teplých oblastí Čech do dalších míst naší přírody. Podle Atlasu pavouků ČR (viz [Kompost č. 7/15](#)) se v ČR vyskytuje 10 druhů zářednic. Hojná je hlavně drobnější a nenápadná zářednice mokřadní (*Ch. erraticum*), žijící od nížin do vyšších poloh, často na podmáčených stanovištích. Zářednice Mildeova (*Cheiracanthium mildei*) je na webu České arachnologické společnosti zaznamenána nejprve na jižní Moravě v roce 2002. Od té doby se rozšiřuje do dalších oblastí našeho státu. Zajímavé je, že na podzim a na jaře se objevuje na zdech budov a proniká do interiérů. Tomu odpovídá i moje setkání s tímto pavoukem v centru Plzně 7. 2. 2019. Zářednice

Foto Eva Legátová

Mildeova se nacházela u dveří obchodu v Bezručově ulici. Bohužel byla mrtvá, asi umrzla. Naštěstí byla ještě dost zachovalá na to, aby mi pan Mgr. Jan Dolanský z Východočeského muzea v Pardubicích mohl potvrdit její určení. Pokud byste se s tímto sněhobílým pavoukem setkali, dejte mi prosím zprávu, protože jeho výskyt není ještě zcela zmapovaný. Za případnou informaci předem děkuji. **Eva Legátová**

Tento pavouk není pro člověka nebezpečný. Více informací naleznete [zde](#).

Použitá literatura:

KŮRKA, A., ŘEZÁČ, M., MACEK, R., DOLANSKÝ, J.: Pavouci ČR, Academia, Praha, 2015.

Hurá na výlet s Enviroskopem – 21.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop přináší tip na návštěvu jedné technické památky, kde chystají velikonoční akci pro veřejnost. V části obce Hoslovice Podhoslovičky se u potoka nachází jedinečně zachovaný vodní mlýn. 13. dubna tam ožijí jarní a velikonoční zvyky.

Vodní mlýn Hoslovice

Mlýn s jedním kolem na vrchní vodu a s funkčním mlecím zařízením, jehož historie sahá do 14. století, je považován za nejstarší vodní mlýn v Čechách. Areál mlýna tvoří původní mlýnice s obytnou částí, chlěvy s kolnou a stodola. K mlýnu dále patří rybník s náhonem, sad a louky. Všechny stavby jsou roubené či zděné ze smíšeného zdiva a jsou kryté došky.

Poslední majitelé, bratři Karel a František z rodiny Harantů odmítali komunistický režim. Nezlomilo je vězení ani pobyt u černých baronů, tak byli zbaveni svéprávnosti. Harantové se v mlýně uzavřeli před okolním světem a živil se tím, co sami vyprodukovali. Mlýn provozovali až do roku 1979, kdy se na mlecím zařízení rozbila speciální plachta, kterou nedokázali spravit. František zemřel v roce 1982, Karel v roce 2004 a mlýn byl odkoupen Jihočeským krajem.

Po rekonstrukci mlýna a revitalizaci rybníka s mlýnským náhonem byl areál otevřen veřejnosti a prohlášen za národní kulturní památku. Poblíž mlýna byla v roce 2012 otevřena nová budova technického zázemí se stálou muzejní expozicí. Během sezóny se v mlýně koná řada akcí zaměřených na tradice a kulturu našich předků - letošní premiérová bude právě ta velikonoční s názvem Velikonoce na Podlesí.

Obytný dům s mlýnicí zezadu s chlěvy, foto Tereza Kulhová

kraji obce, odkud vede k lokalitě vzdálené cca 1 200 metrů asfaltová silnice. V blízkosti parkoviště je umístěna autobusová zastávka Hoslovice.

Další informace a fotografie k lokalitě naleznete [zde](#).

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center Krasec, z. s.

Večer s dokumentem – 62. díl – Inteligentní stromy

Zaslechnete nebo uvidíte-li název dokumentu „**Inteligentní stromy**“, možná vám stejně jako mně automaticky naskočí v mysli jméno německého lesníka Petera Wohllebena, autora bestselleru „**Tajný život stromů**“ (viz příspěvek v Kompostu [č. 2/2017](#)) a dalších podobných knih. Při bližším „ohledání“ zjistíte, že je skutečně jedním z aktérů - a to samo je spolu s přitažlivým námětem velmi lákavé. Ať už jste knihu o tajném životě stromů četli, nebo ne, a ať je zjištění o spolupráci mezi stromy pro vás velkým objevem, nebo jste to tak nějak věděli odjakživa, na základě vlastního pozorování, stojí myslím vždycky za to, dozvědět se na to téma ještě něco dalšího a buď si rozšířit obzory, nebo si potvrdit ty dosavadní. A také využít konkrétních údajů o prověřených vědeckých poznatcích k dalšímu šíření, tak potřebnému k vylepšování vztahu veřejnosti k „obtížné“ nebo „nebezpečné“ zeleni v krajině i v lidských sídlech. Musím ale říci, že i kdyby nešlo o nic jiného, než o příjemně strávený čas (cca 60 minut), ani to není od věci. Kdo má rád přírodu, setkává se velmi často s dokumenty stresujícími, na které se dívá z důvodu své kázně, pro poučení, a ne pro radost. Je pak milou změnou vidět na obrazovce právě pana Wohllebena a další sympatické osobnosti, z nichž tou hlavní je v tomto případě Dr. Suzanne Simard z Vancouveru. Od dětství trávil mnoho času v lese, tento obor i vystudovala a začínala tak, jak je to obvyklé – ne v pralesích, ale v uměle pěstovaných společenstvích stromů, stejnověkých a druhově chudých. Uvědomila si, že v lese se mnohé děje skrytě. Kořenový systém stromu může být 2 x - 4 x větší než průměr jeho koruny. Co všechno se pod zemí asi děje?

„... Začala jsem se zajímat o kořenové systémy. Zjistila jsem, že kořeny všech těchto různých druhů stromů (břízy, jedle, cedru, a jedlovce) byly vzájemně propletené, když vyrostly spolu. Později, když jsem dělala další výzkum kvůli své dizertaci, zjistila jsem, že tyto kořenové systémy vlastně vytvářejí mykorhizní symbiózu. Mykorhizní houby jsou zvláštní druh hub, které najdete na kořenech všech stromů na světě. Jde o vzájemné soužití, kdy houby vrůstají do kořenů a dodávají kořenům živiny a vodu, které houba získává z půdy...“

Dále se hovoří o tom, že čemu se říká houba, to jsou plodnice. „Tak jako jablko není jabloň, tak houba v lese není houba, ale jen plod... Houby mohou zaujímat obrovské plochy, může to být i několik čtverečních km, takže na čajovou lžičku je třeba několik km houbových vláken, která jsou hustě propletená a tvoří internet lesa a která si to nechají dobře zaplatit cukrem a dalšími produkty fotosyntézy. Může to činit až třetinu celkové produkce stromu, kterou odevzdává houbám...“

Dokonce i v obyčejném lese, který je vlastně plantáží, probíhají fascinující děje, dosud málo probádané. A co teprve v lesích s hospodařením blízkým přírodě nebo v pralese.

„... Když jsme mapovali tyto lesy, zjistili jsme, že jsou všechny stromy propojené do jedné obrovské sítě. Položila jsem si otázku, jak toto podzemní propojení funguje... Označili jsme jeden strom izotopem a sledovali ho k sousednímu stromu. Zjistili jsme, že uhlíkové molekuly cestují touto mykorhizní sítí od jednoho stromu k druhému. Když jsme pak pokračovali ve výzkumu, zdálo se, že se nepřenáší jen uhlík, ale i další molekuly. A tak jsme začali označovat stromy dusíkem a fosforem a těžkou vodou a zjistili jsme, že se všechny tyto prvky pohybují mezi stromy sem a tam. To byl první krok k lepšímu pochopení řeči stromů. Tyto břízy jsou propojené s ostatními břízami, ale také s tamtou douglaskou a jedlovcem tam vzadu...“

Proběhlo mnoho různých experimentů a bylo potvrzeno, že nejsilnější vazby navazují stromy s vlastním druhem, a to zejména mezi tzv. mateřskými stromy a jejich potomky: „... Stromy jednoho druhu nejsou konkurenti. Tady nebojuje každý s každým o světlo. Právě naopak. Tady každý každého podporuje, a to bezvýhradně. To znamená, že silní podporují slabé...“

Existuje ale i spolupráce mezidruhová: „... Douglaskám se vede špatně, když vykáčíme břízy. Narušili jsme mezi nimi facilitaci...“ Facilitace znamená v lidské společnosti takové vztahy ve skupině, které vedou ke zlepšení výkonu zúčastněných jednotlivců – a totéž platí zkrátka i u stromů, ač není zvykem na ně takto pohlížet. Existuje dokonce i něco, co by se dalo nazvat užším přátelstvím toho a toho stromu k jeho sousedovi, a je to poznat podle toho, jak obzvláště ohleduplně mají oba rozložené větve a kořeny, tak aby si co nejméně překáželi. V dokumentu to můžeme vidět, a kromě toho i další vysloveně líbivé záběry pořizené v přirozených lesích. A také schémata, která zvyšují názornost.

Ještě se jistě časem dozvíme mnoho nového. Ale i z toho, co už víme teď, si můžeme my lidé brát ze stromů dobrý příklad...

Dokument „Inteligentní stromy“ můžete zhlédnout [zde](#). -ah-

Foto -ah-

Pozvánky - duben 2019

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy přírodní zahrady

úterý 2. 4., 16-19 hod., Katovice (konec Říční ul., nad jezem u žel. přejezdu)

Vyslechnete si teoretické rady k fungování přírodní zahrady v průběhu roku a vše si vyzkoušíte v praxi. Kurzem vás provede František Langmajer.

Dubnové téma: výsadba dřevin, stavba opěrné konstrukce pro popínavé rostliny a příprava hnízd pro výsev tykví

Cena: 50 Kč + vaše práce

Přihlášky a více informací na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Kurzy zdravého vaření

úterý 9. 4., nebo čtvrtek 11. 4. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská.

Kurzy probíhají 1x měsíčně do května. Nenavazují na sebe, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš
Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Do práce a do školy na kole?"

středa 17. 4., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu)

Co je Do práce na kole a Do školy na kole? Jaký význam mají tyto výzvy/kampaně? Proč takové aktivity podpořit? Jaká je současná situace v ČR z hlediska dopravy? Co občané řeší? Přednášet a odpovídat na dotazy bude Petra Melingerová ze spolku Auto*Mat.

Velká jarní cyklojízda

čtvrtek 25. 4., 17 hod., II. hradní nádvoří pod Rumpálem

Zahájení cyklistické kampaně "Do práce na kole ve Strakonících". Všichni registrovaní účastníci - cyklisti, koloběžkáři, běžci a chodci, všichni homo cykliens, doražte! Cílem vyjíždky bude hospoda Myslivna v Dražejově.

Jarní farmářské trhy Strakonice

pátek 12. a 26. 4., 13 - 17 hod., Velké náměstí pod radnicí

Zveme vás k deváté sezóně strakonických farmářských trhů, které budou pokračovat sérií šesti jarních termínů v pravidelných čtrnáctidenních intervalech až do 21. června. Vybírat budete moci z široké nabídky farmářských potravin, výpěstků, rukodělných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu a kvality. Zboží z marketu u nás nekoupíte. Aktuality a seznamy prodejců na každý termín můžete sledovat na webu: farmarkettrhy.strakonice.eu. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: Jan Juráš, jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Svět korálových útesů

ST 3. 4.: Mgr. Josef Šindelář (pedagog, ochránář, publicista – ABC, VTM, Lidé a země, Svět v obrazech): **O potápění v Rudém moři a u ostrovů v jižním Thajsku.** Doplněno originálními autorovými krátkými filmy. Od 17:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří).

Jarní ozdobné věnečky

PO 8. 4.: Jitka Pavlíková: Tvořivý podvečer aneb Ze starého nově. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (plata od vajec, karton, nůžky, lepidlo).

Zastavení v čase

ST 10. 4.: Krátké setkání, ztišení, verše Josef Palivec, poetická próza Helena Čapková. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Výlet na Vimpersko

SO 13. 4.: Sraz v 6:55 před nádražím ČD. V 7:10 odjezd do Bohumilic v Čechách (vystoupíme ve stanici Bohumilice zastávka). Půjdeme zkratkami přes Smrčnou k rozhledně Mařský vrch a do blízkého lesa se studánkou, dále do Trhonína a pěšinami na vlak do Vimperka (cca 15 km, netradiční křížová cesta, kaplička, přírodní zajímavosti). Půjde s námi místní průvodkyně. Zpět jede více spojů (vlak v 15:47, 17:47 nebo 19:47, autobusy v 16:15 a 16:23). Trasu lze případně přizpůsobit. Více na www.csop-strakonice.net.

Velikonoční hraní na kantely

PO 22. 4.: hraní na kantely, případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Strakonické příběhy LXIV.

ÚT 23. 4.: Karel Skalický: Curychtrům a okršlákům koželužskou pusou! Důležitý rok

1869 ve Strakonících v širších souvislostech. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Ledňáčci

Páteční schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz vždy v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK, kromě 19. 4., kdy schůzku vynecháme. 5. 4.** utopíme v řece **Morenu**, kterou už máme vyrobenou, a vyzkoušíme si **pletení pomlázek. 12. 4.** jsme pozváni **na vyrábění domečků pro hmyz v přírodní zahradě v Domanicích.** Autobus (sedlický) jede v 16:37 z nádraží ze st. č. 7, zpět pojedeme v 18:36 vlakem. **26. 4. vyčistíme, tak jako každý rok, na Podskalí studánku Skleněnku a zahrajeme si kuličky.** Info: pobočka Za Parkem (380 422 720) nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321).

Výstavky

Výstavka rostlin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380.

Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Více na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Výstava Vltavské ostrovy v Praze

1.4. – 29. 4. – Historie i současnost vltavských ostrovů nacházejících se na území hl. m. Prahy. **Vstupní hala ŠK, otevřeno ve výpůjční době ŠK (tj. Po, St, Čt, Pá 8 - 18 hod., So 8 - 12 hod.).**

Kurzy počítačové gramotnosti

2. 4. – Internet I – první email – základní vyhledávání, e-mailová pošta.
16. 4. – Internet II – cestování s internetem – počasí, jízdní řády, mapy...
Přednostně pro čtenáře ŠK. **ŠK, studovna, 9:00 – 10:30.**

Lovci perel – slavnostní vyhlášení

2. 4. – slavnostní vyhodnocení soutěže dětských čtenářů. **ŠK, společenský sál, 15:30**

Bookstart – S knížkou do života

4. 4. – Pravidelné setkávání s rodiči a dětmi v rámci nového projektu na podporu pozitivního vztahu ke knihám, čtení a čtenářství u nejmenších dětí, a to ve spolupráci s rodiči. V případě zájmu o účast nás prosím kontaktujte na tel. 380 422 708 nebo osobně na oddělení pro děti. Projekt má omezenou kapacitu. **ŠK, oddělení pro děti, od 9:30.**

Ikonografie Kristových pašijí

9. 4. – Přednáška **prof. PhDr. et Ing. Jana Royta, Ph.D., DSc.** bude věnována námětům spojeným s Velikonocemi, počínaje Květnou nedělí. Přednášející se zaměří zejména na ikonografii pašijového cyklu, ukřižování a zmrtevýchvstání Krista. Zvláštní pozornost bude věnována paraliturgickým hrám. Ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. **ŠK, společenský sál, 17:00.**

Spisovatelé do knihoven: Michal Maršálek

24. 4. – Autorské čtení s debatou: Michal Maršálek – básník, lékař a esejista, emeritní primář Psychiatrické nemocnice Bohnice. Pořádá Šmidingerova knihovna ve spolupráci s čajovnou Pod Stolem. Vstupné 40 Kč, čtenáři ŠK 20 Kč. Tentokrát **v čajovně Pod Stolem od 17:00!**

Tvořivá dílnička pro děti

25. 4. – Deštník. Tvoření pro děti v knihovně, materiál bude k dispozici na místě. Oddělení pro děti ŠK, 8:00 – 11:00.

Drobné smetí

První savec, který se stal obětí globální změny klimatu

V Austrálii byl oficiálně označen první vyhynulý druh živočicha ze skupiny savců jako přímý následek člověkem způsobených změn klimatu. Více se dočtete [zde](#).

Ptákem roku se stala hrdlička divoká

Titul Pták roku, který uděluje Česká společnost ornitologická, získala pro tento rok hrdlička divoká, ubývající ptačí druh ze zemědělské krajiny. Více se dozvíte [zde](#).

Znojmo skončilo s pronájmem svých pozemků pro cirkusy se zvířaty

Odvážný krok podnikla znojemská radnice. Skončila s pronajímáním městských pozemků pro cirkusová představení se zvířaty. Více informací je k dispozici [zde](#).

Roundup je podle amerických soudů karcinogenní

Průlomový verdikt, podle kterého herbicid způsobuje rakovinu, vyřkl Federální soud v San Franciscu. Způsobilo to kromě jiného výrazný pád akcií koncernu Bayer. Více se dozvíte [zde](#).

Austrálie vysadí z důvodu změn klimatu miliardu stromů

Jako zbraň pro boj s klimatickou změnou a jejími meteorologickými projevy si zvolila australská vláda rozsáhlou výsadbu stromů. Na svém území jich chce do roku 2050 vysadit miliardu. Více informací se dočtete [zde](#).

Mikroplasty jsou i v českých řekách

9 z 10 vzorků odebraných ve Vltavě a Labi obsahovalo drobné částice plastů. Ty se mohou dostávat i do našeho organismu. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

Voda a krajina

Máte rádi vodu a krajinu? Respektive vodu v krajině ve všech možných podobách? Sledujete s obavami současný vývoj klimatu a hospodaření s vodou na všech možných úrovních? Kolektiv autorů kolem Václava Cíleka dal v roce 2017 dohromady knihu, která vás provede říší vody v mnoha souvislostech. Za posledních několik let bylo vydáno několik velmi kvalitních publikací, zabývajících se konkrétními z nich. Některé byly o vodě jako takové, některé cílily na revitalizaci toků, mokřady nebo na zadržování vody v krajině. Nyní je však k dispozici kniha, která téma rámcově ohraničuje a věnuje se mu od všeobecného začátku až ke konkrétním aplikacím.

První část je víceméně oslavou vody jako zázračné látky. Rozebírá ji od samotné molekuly přes její fyzikální a chemické formy až k příběhu jejího vzniku. Odkud se v krajině bere, jaký je její cyklus a jak se zde chová? Věděli jste, že existují tři základní barvy vody? Modrá ve formě podzemních vod, deště, řek a potoků, zelená voda obsažená v půdě a šedá, voda ve městech, voda využívaná člověkem a rovněž voda odpadní. Jak vodu ovlivnila lidská civilizace?

Ve druhé části knihy už jsou postupně popisovány všechny základní vodní biotopy především ze středoevropského úhlu pohledu. V jakých všech formách a na jakých místech ji můžeme u nás najít a jak se na ní podepisují formy našeho hospodaření? Jak se v ní vyvíjel život a jak je dnes znečištěním poškozován? Další kapitoly jsou věnovány vodám tekoucím a pod-

zemním, mokřadům, rašeliništím, lužním lesům nebo procesu zazemňování.

Třetí část se stejným názvem jako celá kniha nás poučí o procesech, které jsme vodním tokům v minulosti provedli a kterými se řeku dnes snažíme uvést do původního stavu. Populárně-naučnou formou nás seznámí s poměrně složitou problematikou popisovanou v knize Revitalizace toků, představené v [minulém Kompostu](#). Proč jsou sucha a povodně dvěma stranami téže mince?

Odpovědi na všechny položené otázky najdete v této knize (k dispozici ve fondu ŠK). Její čtení bude nejen zdrojem zajímavých informací, ale díky příjemným a názorným nákresům a vynikajícím fotkám i zážitkem. Celý text je proložen tematickými rámečky s příspěvky o konkrétních druzích živočichů a rostlin nebo historickými a zeměpisnými zajímavostmi. **-jj-**

Dubnové přeháňky Jirky Wagnera

Jestli se v dubnu na něco můžeme spolehnout, tak jen na to, že se nemůžeme spolehnout na nic. Aspoň pokud jde o počasí. *V dubnu se za den i devět druhů počasí sejde*, praví stará pranostika. A kde se ta proměnlivost a vrtkavost bere? Typickým dubnovým jevem je tlaková níže někde na Baltem, která nasává vzduch ze Severního moře, a ten je nejen studený a vlhký, ale také značně teplotně labilní. Sluníčko střídají prudké přeháňky. Teplo střídá chladno. Zima se ještě pere s létem o vládu.

Na duben také většinou připadají Velikonoce. A když pomíneme církevní rozměr těchto svátků, jsou Velikonoce hlavně svátky jara. A jaro má rád každý, protože na jaře je všechno nějak veselejší a nadějnější. I ty dešťové přeháňky.

(Velikonoce)
TRNKY U CESTY
kvetou cudně.
Kristovy
bílé nevěsty.

ZA LÍMCEM PRŠKA
základná.
Co taky mám
čekat od dubna.

KVĚTY SASANEK
v stínu Práchně.
Jaro co jaro.
Celý věk.

BRAMBORY SÁZÍM,
dá to práci.
Celý den
chválí mě ptáci.

Foto Jiří Wagner

Smím?

Panenské, Míšeňské, Strýmka, Malinové hornokrajské (kterému můj děda říkal Horský malináč), Jadernička moravská, Bláhova oranžová reneta... také vám ta jména znějí tak mile? Nejen pro výborné vlastnosti tradičních ovocných odrůd, ale skoro i jen pro samotné názvy by měl člověk chuť si ty stromky sehnat a mít je na zahrádce. A třeba takové Matčino, to už tam dávno roste, stojí pěkně mezi boudou a kompostem, v létě na něm mají ti nejmenší z rodiny pověšenou houpačku a ti nejstarší si pamatují, co všechno se tam kolem kdy odehrálo. Utržené ovoce se doma pořád ještě klade do památeční ošatky ze slámy a loubku a ke kompotování slouží zavařovačky po mamince, která se časem stala babičkou a pak ještě prababičkou.

Foto -ah-

Letošek je rokem, kdy vycházejí Velikonoce až skoro na konec dubna. Už bude zeleno, nedočkavé stromy se budou probouzet. Kdo z nás využije svátky nejen k rodinným a přátelským setkáním, ale také k návštěvě sadu, lesa nebo nějaké pěkné aleje, ať už starodávné, nebo naopak nově vysázené, bude mít možná podobný pocit, jaký vykreslil ve své básni „Rozkvetlá větev“ kdysi dávno pan **Josef Hora**. **-ah-**

... Plachý úsměv, bojácné Smím?, mlha, cit,
melodie hodiny ranní.
Kterak tě, zrosená, do hrubých rukou vzít
a nepomačkat tě v pevné dlani?

Listovka

Zahrádka a okna našich prababiček

V 19. století, kdy ještě neexistovali žádní Starklové a jiní velkododavatelé okrasných i užitkových květin, byly zahrádky našich prababiček možná skromnější, ale nepochybně krásné a voňavé. Každé venkovské stavení mívalo do návsi či do ulice předzahrádku, která bývala vizitkou hospodyňky.

Snad v žádné takové zahrádce nechyběl **balšám**. Ten starý pozapomenutý název se vyjasní, když odejmeme háček. Balsám, z řečtiny hojivá šťáva příjemné vůně. Tuhle rostlinu známe dnes pod jménem **máta**, ostatně i tento název odkazuje k vůni, k latinskému slovu mentol. Máta kromě mentolové vůně pod okny měla i praktické použití: sušila se a pak se dávala do truhel s prádlem, kde nejenže voněla, ale sloužila také jako ochrana před moly. Ozdobou každé zahrádky zejména v létě byly také **růže stolisté**. V barvě červené, růžové nebo bílé, mohutné květy se vyznačovaly velkým počtem okvětních lístků (kolem 60), takže daly této růži název. Krom toho byla i vůně této růže velmi podmanivá. Není divu, že i strakonický rodák Čelakovský nazval podle této tehdy populární květiny svou básnickou sbírku. Dnes už růže stolistá upadla v zapomnění vytlačena novými druhy. Vedle růže byly na předzahrádkách oblíbené rudé **pivoňky**. Nechyběly ani žluté **měsíčky**. A pro vůni se pěstovala i zelená **rezeda**.

Krom této okrasy měly panímámy kus předzahrádky vyčleněn jako záhonek „pro polívku“. **Petrželka**, **celer**, trochu **cibule** a řádek **česneku**. A také **salát**. Ten se prý podle staré tradice sázival na Zelený čtvrtek po poledni. Ale tím ještě království hospodyněk nekončilo: byla tu také okna, která také patřila ke chloubě stavení: těm vévodily **muškáty** neboli **pelargónie** v květináčích a vedle nich také **fuchsie** všech barev. Chybět ale nesměla ani stále zelená **rozmarýna** či **myrta** – to aby bylo na „věneček“ – pokud se šlo na svatbu, na pohřeb... Oblíbenou květinou byly také **vodovky** neboli **balzamíny**, kráslicí barevnými květy zejména stinná okna. A také **mučenka** byla hojná, asi pro náboženský motiv. Zvláštní zelený květ prý svými částmi připomínal nástroje na umučení Ježíše Krista - hřeby, trnovou korunu aj., špičaté listy zase kopí, úponky důtky... Lidská představitivost byla nekonečná. A jako léčivka se pěstovala za oknem i **mořská cibule** (snědek ocasatý), v jejíž léčivou moc při drobných poraněních se všeobecně věřilo.

Dnes už venkovské předzahrádky ani okna venkovských stavení nejsou tím, čím kdysi, ale leckde stále přežívají, byť mnohé z těch starobylých květin už byly nahrazeny jinými. Snad jen ty pelargónie jsou v oknech dodnes. Možná, že by našim zahrádkám, oknům či balkonům slušela i dnes aspoň některá z těch starých zapomenutých květin. **Jiří Wagner**

Balšám neboli mátu naše prababičky milovaly, ilustrace Markéta Růžičková

Cesta Domů

Uprostřed tovární haly stála řada lisů. Vzduch se chvěl ohlušujícím rachotem. Podlaha se otřásala jejich údery. V umělém světle zářivek se mezi nimi proplétala obsluha. Každý z nich zavřen ve své bublině hluku, vibrací a mrtvolného světla. U jednoho z nich pracoval lisař František. Den po dni cítil, jak mu hluk, chvění a lesk naolejovaných součástí berou zdraví. Až jednou už nemohl dál. Vypnul stroj, otočil se a šel. Prošel branou továrny a městem, až došel do pole. Šel však stále dál. Loukou, lesem, přebrodil potok a pořád šel. Nevěděl kam, ale věděl, že musí jít.

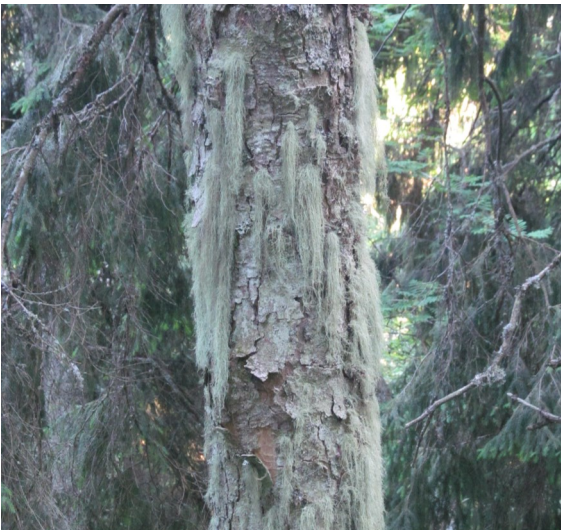

Foto -jj-

Šel dlouho. Nepočítal čas. Šel deštěm i sluncem, i nocí i dnem. Stále si vykračoval tím směrem, který znalo jen jeho srdce. Z šatů už mu visely cáry, vlasy a vousy se spekly jako mech. Celý se přihrbil a jakoby přiblížil k zemi.

Pomaloučku začal stoupat do kopců. Lišejník ze stromů se uchytil na jeho šatech. Nohy se bořily hluboko do země a v trhlínkách jeho šatů jen vyrazit kořínky. Obličej mu už dávno pokryly vrásky jako starý kmen, ale čím dál šel, tím víc se jeho oči usmívaly. Neuměl říct, kam jde, ale jeho srdce vědělo, že jde správně, a tak byl šťasten.

Došel k prudké stráňce. Zela v ní velká rána, jak jí jarní přívál strhl kus i s rostlinami a obnažil syrovou kyprou zem. U ní se zastavil. Pomalu otočil ke stráňce hlavu. Jeho vrásčitá, popraskaná tvář se rozzářila šťastným úsměvem. Nasál trpkou vůni obnažené země a vstoupil do odkryté půdy. Celým tělem se k ní přitulil. Ještě jednou slastně vydechl a vrostl do ní.

Došel Domů.

Do rána vyrostl na tom místě strom. Krásná stará hrušeň s popraskanou kůrou, prohnutým kmenem a korunou nachýlenou ke stráni. Jen jeden kořen podivně pokroucen do tvaru usmívajícího se obličej se připomínal toho, kdo sem došel.

František Langmajer

Fotominifejeton - O očích jara

Jaképak asi má jaro oči? No každopádně veselé a trochu i roztoužené, protože, jak už si kdysi všiml básník Vítězslav Hálek, *přilítlo jaro z daleka a všude plno touhy*. A taky má oči nadšené a nedočkavé, protože nic tak chtivě a rychle neroste jako jaro. Přibývá ho každým dnem. No, a má ty oči i zasněné, neboť si ve své mladosti představuje, jak všechno bude krásné a ještě krásnější. A ještě má oči důvěřivé, protože láska a tak... Jaro má prostě oči jako dva krásné květy kamzičnicku, které jsem zrovna vyfotil. **Jiří Wagner**

Foto Jiří Wagner

Zdraví a strava

Velikonoce

Jedním ze způsobů tvorby zdravých a rostlinných receptů je „předělávání“ receptů klasických. Typickým příkladem mohou být velikonoční pokrmy. Všudypřítomná vejce, mléko a uzeniny jsou v tomto odvětví opravdovou výzvou. Naopak díky hojnému používání prvních jarních bylin mohou vzniknout chuťové obměny podle toho, co máme zrovna po ruce. A ani ta vejce nejsou s výdobytí moderní racionální výživy žádným problémem. Část z účastníků březnových kurzů zdravého vaření se tak podivovala nad dokonale „vajíčkovou“ chutí černé soli, která pro ně byla doposud neznámá. Předvedli jsme si i použití agaru (jemné mořské řasy) pro tvorbu „tlačenkové“ hmoty. Celozrnné jidáše - zdravější forma klasického tukového těsta - byly pak bonusem ke dvěma „nevaječným“ jídlům.

Foto Monika Tůmová

Jarní období bývá pro mnohé z nás časem, kdy se více zaměřujeme na svůj jídelníček. Ať už kvůli následkům, které na nás zimní období a méně pohybu zanechalo, anebo z důvodu pravidelné údržby našeho organismu nějakou z forem jarní očisty. Ke všem těmto procesům nabízíme inspiraci v podobě velikonočních rostlinných receptů.

Velikonoční nádivka

Ingredience: celozrnné pečivo (3-4 ks), rostlinné mléko, cibule, uzené tofu (2 cihly), instantní polenta (půl šálku), voda (šálek), česnek (cca 8 stroužků), černá sůl (2 lžičky), kurkuma (lžička), majoránka (lžíce), drcený pepř, rostlinný olej, kopřivy (šálek), alternativně špenát, jiné bylinky...

Postup přípravy: Nadrobno pokrájenou cibuli orestujeme na oleji dozlatova, přidáme na kostky pokrájené uzené tofu, opepříme a dále několik minut restujeme. Přidáme předvařenou vodu, rozmícháme polentu (poměr 2:1) a necháme převařit. Směs ochutíme černou solí a kurkumou, vmícháme posekané kopřivy nebo špenát. Na kostky pokrájené pečivo společně s česnekem zalijeme rostlinným mlékem, aby zvlhlo, ale nerozmáčelo se. Smícháme s částečně vychladlou směsí, tvoříme menší šišky a pečeme na 180 °C do vytvoření kůrky (zhruba 30 - 45 min.).

Nevaječná tlačěnka

Ingredience: kešu ořechy (100 g) + voda (200 ml), 2 mrkve, hrášek (200 g), rostlinná uzenina nebo alternativa masa (200 g), voda (800 ml), divoké koření, ocet (lžice), hořčice (lžice), černá sůl (lžička a půl), kurkuma (lžička), agar (10 g)

Postup přípravy: Kešu namočíme alespoň na dvě hodiny do 200 ml vody, společně umixujeme do hladké smetany. V 800 ml vody vaříme společně s divokým kořením na kostičky pokrájenou mrkev cca 15 min. do změknutí. Přidáme hrášek, rostlinnou uzeninu nebo alternativu masa, ochutíme octem, hořčicí, černou solí a kurkumou. Agar rozmícháme do kešu smetany, kterou vlijeme do vroucí směsi. Dobře rozmícháme, necháme přejít varem a vlijeme do libovolné formy, srnčího hřbetu nebo studenou vodou vypláchnutých misek. Necháme vychladnout a dáme do lednice ztuhnout.

Celozrnné jidáše

Ingredience: celozrnná hladká pšeničná nebo špaldová mouka (500 g), hladká sójová mouka (půl šálku), rostlinné mléko (350-400 ml), droždí (půl kostky), vanilkový cukr (sáček), cukr (1/4 šálku), hrozinky (půl šálku - mohou být namočené v rumu), plátky mandlí (půl šálku), sušená citrónová kůra (lžička), 1/3 muškátového ořechu, rostlinný olej (2 lžice), kokosový tuk (2 lžice), špetka soli

Postup přípravy: Promícháme všechny syké ingredience, do směsi rozdrobíme droždí, přidáme olej, kokosový tuk, postupně přiléváme rostlinné mléko a vypracujeme ve vlhčí těsto. Necháme v teple cca hodinu kynout do zdvojnásobení objemu. Těsto rozdělíme na menší kusy, tvoříme jidáše, které necháme na plechu na pečicím papíře zhruba 10 min. dokynout. Pečeme na 180 °C asi 15 minut. -jj-

Foto -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jiří Wagner, Edvard Sequens, Eva Legátová, Simona Šafarčíková, František Langmajer, Lucie Kolaříková, Jiří Včelák, Vladka Blahoutová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2019

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE